

בנוגע לפסיכולוגיה וחינוך, וצריך לבחון ולדייק היטב אם אין לזה סתירה בדברי חז"ל וראשונים, או מנהגי ישראל שהם תורה. אם יש איזה סתירה, צריך לזרוק הלאה את כל חדושיהם המטונפים, ולא לקבל מהם דבר טרם נבקרם בבקורת חדה ובחיפוש מחופש בתורה ובחז"ל וגדולי המחברים ראשונים ואחרונים.

על מתודיקה בלמודי קודש

ב"ה, יום א' תולדות תשי"ד, בני ברק

ליד"נ היקר, איש תרומות רב פעלים המרבה פעילים מורים ומורות כיד ה' הטובה עליו, מוה"ר... הי"ו. שלו' לו ולכל אשר לו הי"ו. הנה קבלתי מכתב מר ר. נ"י בדבר למוד הקריאה. ר' ש. ל. נ"י בא אליו בשם מרן הגאון החסיד איש האמת החזון איש זצ"ל, לאסור מתודות חדשות, וכי צריך ללמד קמץ"א — א וכו'. ואני רוצה להעתיק בכאן מה שעניתי לו, מכיון שזה פותח מבט בעצם ענין המתודיקה בנוגע ללמודי קודש. כתבתי לו כך:

„הנה בודאי יש ענין של קדושה בלמוד האותיות והנקודות, וענין של פירצה בכל התחדשות. אלו היו צריכים רק ללמד את הידיעות, בודאי הי' צורך לחפש אחר הדרך הקצרה. אבל המלמד צריך למסור את הקדושה ואת החביבות, שהם עושים את היראת שמים ואת האהבה, וזהו עיקר הלמוד, שאין כמוהו בכל הלמודים האחרים שבעולם. יש סגילה מיוחדת לאהבה בהסתכלות באותיות ונקודות וידיעתן. זהו טעם של אלה שדבוקים בלמוד קמץ"א — א, ובודאי גם דעת הגאון החסיד איש האמת חזון איש זצ"ל היתה כך, ושמעתי גם אני ממנו פעמים הרבה בדברים הדומים לזה. ויש בראשונים הרבה (באורחות חיים להר"י מלניל, בשבולי הלקט, ועוד ראשונים) איך לחבב על התינוק את האותיות הקדושים וכו'.

אמנם צריך לדעת שכבר נפרץ הכל, עד שפירצה זו בלתי נכרת כלל. ראשית כל, עשו בתי ספר שמלמדים בהם למודי קודש ולמודי חול, וכך קוראים להם בשוה. לאלה למודי קודש ולאלה למודי חול, ואין הילד מוצא מקום להבדיל בין הקודש ובין החול, דהיינו שהקודש אמת, והחול איננו רק בעולם השקר לבד. זה גרוע מלמוד מלים שלמות מבלי ללמד את האותיות ואת הנקודות, ועוד יותר, מה שעושים עיקר מלמודי חול בבתי ספר של הגויים או של יהודים חילוניים, ולעת ערב בא התינוק אל הת"ת, עיף ויגע, ועל אפו וחמתו מיגעים אותו עוד יותר במשהו למודי קודש.

כל מה שיגיע אליו בלמודי קודש יהיו איזה פרשיות בס' בראשית, ולכל היותר גם בס' שמות עד משפטים. ורובם לא יגיעו אפילו עד חומש, כי לומדים קריאה, ואחר כך יוצאים מן הת"ת בטענתם שאין להם פנאי, כי עליהם להכין השיעורים בעד בית הספר של גויים. ואך שבים אל הת"ת בני י"א"ב ללמוד את ההפטרה, ובינתיים כבר שכחו את הקריאה ומתחילים מחדש. והרי פשוט שלאחר ההפטרה הם פטורים לגמרי מכל תורה ומצוה, דהיינו יהדות של מפטיר ונפטר, קדיש במקום קודש, והייתם קדיש'ניקים במקום והייתם קדושים. מה יש להתחשב בכאלה אם ילמדו קמץ'א — א, או מלים שלמות. אדרבא, אם ילמדו בדרך קצרה אולי יעלו בזמן למודם בת"ת גם אל איוו משנה במשניות, ואולי על ידי שיהי' פנאי יותר יהי' אפשר לדבר עמם שיחות ביראת שמים יותר, ואולי על ידי זה יצליח כפי שצלח פעמים הרבה, להגיע אל לבבם, ויאבו גם ללמוד גמרא. וגם ילכו לישיבות אחר כך וכו' וכו', אשר זו דרך ההצלה היחידה שבדור הזה במקומות ההם, ובכל המקומות.

אכן, בודאי, אם יעשו חדר בגייטסהד אשר הילדים לא ילכו כלל לבית ספר חילוני, או אפילו אם יקימו בית ספר חרדי, אשר רוב היום כמ"ש ילמדו למודי קודש, אז צריך לדקדק בכל דקדוק אשר יחזק את הקדושה, וחובת המלמד ללמד לילד את חביבות אותיות הקודש אשר בהם נכתבה תורתנו הקדושה, וחביבות לשון הקודש משום קדושתה, שנתקדשה על ידי הבורא ב"ה בתורתו ובריאתו, ולרחק ממנו את כל אופני החילוניות בנוגע לאותיות ונקודות ולשון הקודש. בזה בודאי יצליחו יותר אם ילמדו אותם קמץ'א — א, ותוקבע בבנים יראת שמים טהורה במהירות יותר. וזה עדיף מאשר ללמוד במהירות יותר את הקריאה".

זה אשר כתבתי לר. נ"י. אחר כך בקראי את דברי, ראיתי והתבוננתי, הלא גם אנו צריכים להכין את מחשבותינו לחשוב בדרך זו האמיתית. הנה גלוי לפנינו כי עיקר הלמוד בלמודי קודש איננו למוד הידיעות, אלא למוד ההשקפה, למוד יר"ש ועבודת ה'. ולזה יש מתודיקה אחרת לגמרי. ידענו זאת זה מכבר, אבל צריכים גם אנו ללמוד לדעת כי המתודיקה האחרת היא המתודיקה אשר יזניחום בדור הזה, היא המתודה אשר למדו בה אבותינו ואבות אבותינו, מפני שהם לימדו ללב. התנועה בשעת הלמוד והניגון וכדומה, בודאי יכבידו על הלמוד, כי המה שייכים להרגש ולא לשכל. לעומת זה משתמשים עכשיו בכתיבה, לפרש בכתב את העקרונות של הענין שלומדים, וכן המורה כותב על הלוח, זה מקיל בודאי את ריכוז המחשבה השכלית, וילמד הידיעות במהירות יותר, אבל בלי הרגש. מה שאין כן התנועה וניגון מפתחים את ההרגש ומוסיפים מתיקות וחביבות.

וכאן שאלה עיקרית לפנינו, אשר בשבילה כתבתי את מכתבי זה. איך להתאים את המתודיקה החדשה, אשר תלמד איך להרבות בנקל את הידיעות במח התלמיד, עם המתודיקה של למוד ההרגש והתפתחות הלב, צריך להתיישב היטב, ואי"ה כשנראה בסוף החורף נצטרך להתאסף ולחקור על זה. לעת עתה כדאי כי נחקור על זה כל אחד מאתנו לעצמו, ונכתוב איש אל רעהו את אשר מצאנו.

על כל פנים השאלה רצינית, וצריך להתיישב בה הרבה. יתיישב נא כבודו עם ידידנו הרב מ. נ"י, וכתבו לי את אשר תעלה מצודתכם. ידידכם עוז דו"ש וחובבכם תמיד

אא"ר